

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การศึกษาเป็นรากฐานสำคัญในกระบวนการพัฒนาประเทศในด้านการเปลี่ยนแปลง โครงสร้างทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง สภาพแวดล้อม และเทคโนโลยีใหม่ กล่าวได้ว่า การศึกษาเป็นเครื่องมือในการเร่งรัด ส่งเสริม และพัฒนามนุษย์ให้เป็นผู้มีปัญญารอบรู้ มีความรับผิดชอบ ต่อสังคม มีคุณธรรม จริยธรรม และทักษะในงานอาชีพ ตลอดจนมีบุคลิกภาพที่พึงประสงค์ การศึกษาเป็นพื้นฐานของการพัฒนามนุษย์ อันเป็นสมองและหัวใจของการพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคม ตามแผนพัฒนาอาชีพศึกษา ระยะที่ 9 ของกรมอาชีพศึกษา (2545 - 2549)

1. ขยายและกระจายโอกาสทางการศึกษาและฝึกวิชาชีพในระดับกลาง และระดับสูงให้ กว้างขวางและทั่วถึงให้มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบท รวมทั้งการแก้ปัญหาคาราคาเข่งกำลัง คน และเป็นการสนองนโยบายปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป้าหมายที่จะขยายการ ศึกษาพื้นฐานให้ถึง 12 ปี โดยเน้นการช่วยเหลือผู้มีความยากจนเป็นพิเศษ ตลอดถึงผู้พิการและสตรี
2. จัดการศึกษาและฝึกวิชาชีพให้ยึดหยุ่นหลากหลาย สร้างและพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ เพื่อให้สนองความต้องการกำลังคนของประเทศ สนองความต้องการของสังคม และสนองความ ต้องการของผู้เรียน ซึ่งแตกต่างกันได้อย่างกว้างขวางมากขึ้น
3. พัฒนากำลังคนในตลาดแรงงาน และผู้ด้อยโอกาสในชนบทที่ห่างไกลเฉพาะอย่าง ยิ่งในด้านความรู้และทักษะวิชาชีพ เพื่อให้มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานสูงขึ้น ทันทับความ เปลี่ยนแปลงในปัจจุบันและอนาคต

กรมอาชีพศึกษา (2541 : 20-22) ได้เร่งรัดกำหนดยุทธศาสตร์ในการผลิตกำลังคนให้สอดคล้อง กับแนวนโยบายของรัฐบาล โดยจัดการเรียนการสอนและฝึกอบรมเพื่อผลิตกำลังคนด้านอาชีพศึกษาให้ มีปริมาณเพียงพอ มีขีดความสามารถที่ได้มาตรฐาน มีคุณธรรม วินัย เจตคติ บุคลิกภาพที่พึงประสงค์ กับความต้องการของตลาดแรงงาน ทั้งในสถานประกอบการอุตสาหกรรม ธุรกิจขนาดย่อม และการ ประกอบอาชีพอิสระ การจัดการเรียนการสอนจะต้องเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี โดยกรมอาชีพศึกษา ได้จัดทำหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) พุทธศักราช 2538 ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกระบบ และวิธีการเรียนได้อย่างเหมาะสมตามศักยภาพความสนใจและโอกาสของผู้เรียน ส่งเสริมการประสาน งานความร่วมมือในการจัดการศึกษาและพัฒนาหลักสูตรร่วมกัน ระหว่างสถาบัน หน่วยงาน และองค์กร ต่าง ๆ ทั้งในชาติ ท้องถิ่น และชุมชน ทั้งนี้ เพื่อผลิตกำลังคนระดับช่างฝีมือที่มีความรู้ ความชำนาญ

ในทักษะวิชาชีพ มีคุณธรรม มีวินัย เจตคติ บุคลิกภาพ และเป็นผู้มีปัญญาที่เหมาะสม สามารถนำไปประกอบอาชีพได้ตรงความต้องการของตลาดแรงงาน โดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิจากภาคเอกชน เข้าร่วมร่างหลักสูตรด้วยโดยหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) พุทธศักราช 2538 ได้แบ่งการจัดการศึกษาเป็นระบบปกติกับระบบทวิภาคี

การจัดการศึกษาระบบทวิภาคี ของกรมอาชีวศึกษา มีจุดประสงค์เพื่อยกระดับการศึกษาของเยาวชนที่มีฐานะไม่สู้ดี และพลาดโอกาสทางการศึกษาให้ได้ศึกษาและฝึกอาชีพสูงขึ้น สามารถนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาไปประกอบอาชีพตามที่ตลาดแรงงานต้องการ โดยการจัดการเรียนการสอนให้โอกาสนักเรียนได้ศึกษาหาความรู้ภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติเบื้องต้นในสถานศึกษา ส่วนภาคปฏิบัติขั้นสูงและปฏิบัติงานผลิตจริง ๆ ก็ให้ไปศึกษาที่โรงงานอุตสาหกรรม

เนื่องจากระบบทวิภาคีเป็นระบบใหม่และเป็นระบบที่ต้องจัดการศึกษาในรูปแบบความร่วมมือกับสถานประกอบการ ผู้บริหารและครูอาจารย์ซึ่งยังไม่คุ้นเคยกับระบบที่เป็นความร่วมมือ และทำให้มีความสับสนได้ส่วนด้านการเตรียมและพัฒนาบุคลากร ซึ่งถือเป็นตัวแปรที่สำคัญเพราะบุคลากร คือผู้ที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและมีส่วนผลักดันให้ระบบอื่น ๆ เป็นไปได้ ดังนั้น ผู้บริหารซึ่งเป็นผู้ที่รับนโยบายจะต้องประชุมชี้แจงให้อาจารย์ผู้สอน ได้เข้าใจในการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ในส่วนสถานศึกษาจะต้องเตรียมอุปกรณ์การสอน เตรียมอาจารย์ผู้ที่จะสอนก่อนที่จะส่งนักศึกษาไปยังสถานประกอบการ ในส่วนของสถานประกอบการผู้บริหารจะต้องชี้แจงนโยบายการจัดการเรียนการสอนตลอดจนการเตรียมบุคลากร เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุง การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีเพื่อสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) เป็นแผนแม่บทในการพัฒนาประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้า ประชาชนมีความอยู่ดีมีสุขโดยทั่วหน้า กรมอาชีวศึกษาซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐ ซึ่งมีหน้าที่หลักในการจัดการศึกษาวิชาชีพให้แก่ นักเรียน นักศึกษา เยาวชน และเพื่อเป็นแนวทางในการผลิตและพัฒนากำลังคนทั้งในระดับถึงฝีมือ ระดับฝีมือ ระดับเทคนิค ที่มีคุณภาพ ซึ่งเป็นหน้าที่ของสถานศึกษา ในการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีตามที่กรมกำหนด เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี สถาบันอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือเขต 2 และสถานศึกษาอื่น ๆ ที่จัดการศึกษาระบบทวิภาคีให้บรรลุวัตถุประสงค์ซึ่งจะได้นำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาการจัดการอาชีวศึกษา จากการสัมภาษณ์ ผู้บริหารสถานศึกษาที่รับนโยบายเรื่องการจัดการเรียนการสอนระบบทวิภาคี มาดำเนินงาน ก็ได้รับคำตอบที่ไม่ชัดเจน เพียงแต่นำนโยบายมามอบให้ครูผู้สอนและแผนกที่เกี่ยวข้องนำไปปฏิบัติ ส่วนสถานประกอบการที่จะรับนักศึกษาเข้าฝึก ก็ไม่ได้คำตอบที่ชัดเจน ว่านักศึกษาที่รับเข้าฝึกจะต้องเสียค่าใช้จ่ายอย่างไร จะต้องเตรียมอะไรบ้าง และจะทำการสอนอย่างไร

ผู้วิจัยซึ่งเป็นอาจารย์ประจำในสถาบันอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือเขต 2 สังกัดกรมอาชีวศึกษา จึงมีความสนใจที่จะศึกษา การดำเนินงานระบบทวิภาคี ตามความคิดเห็น ผู้บริหาร ผู้จัดการสถานประกอบการและอาจารย์ผู้สอน ทั้งนี้เพื่อจะนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนา เพื่อประโยชน์กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของสถานประกอบการ และตลาดแรงงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการดำเนินงานการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีตามความคิดเห็น ผู้บริหาร ผู้จัดการสถานประกอบการและอาจารย์ผู้สอน ของสถาบันอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือเขต 2
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็น ผู้บริหาร ผู้จัดการสถานประกอบการและอาจารย์ผู้สอน เกี่ยวกับการดำเนินงานการจัดการศึกษาระบบทวิภาคี ของสถาบันอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือเขต 2

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Rajabhat Mahasarakham University

ความคิดเห็นต่อการดำเนินงานการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของผู้บริหาร ผู้จัดการสถานประกอบการ และอาจารย์ผู้สอน ของสถาบันอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือเขต 2 มีความแตกต่างกันทั้งโดยภาพรวมและรายด้าน

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวคิดในการวิจัยโดยยึดคู่มือการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของสำนักงานโครงการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ซึ่งมีด้วยกัน 3 ด้าน คือ

1. ด้านหลักสูตร
2. ด้านการจัดการเรียนการสอนและประเมินผล
3. ด้านการเตรียมการและพัฒนาบุคลากร

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งจะศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร ผู้จัดการสถานประกอบการ และอาจารย์ผู้สอนที่มีต่อการดำเนินงานจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ของสถาบันอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือเขต 2

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหาร ผู้จัดการสถานประกอบการ และอาจารย์ผู้สอนในสถาบันอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขต 2 จำนวน 285 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหาร ผู้จัดการสถานประกอบการ และอาจารย์ผู้สอน รวมทั้งสิ้น 163 คน ได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sample) แบ่งตามบทบาทหน้าที่ที่ปัจจุบันกำหนด กลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางเครจซี่และมอร์แกน (บุญชม ศรีสะอาด 2543 : 40-43) โดยแยกเป็น

1.2.1 ผู้บริหาร จำนวน 75 คน

1.2.2 ผู้จัดการสถานประกอบการ จำนวน 40 คน

1.2.3 อาจารย์ผู้สอน จำนวน 48 คน

2. ตัวแปรที่ศึกษา

2.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ สถานภาพผู้เกี่ยวข้องซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้จัดการสถานประกอบการ และอาจารย์ผู้สอน

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ การดำเนินงานการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ใน 3 ด้าน คือ **Rajabhat Mahasarakham University**

2.2.1 ด้านหลักสูตร

2.2.2 ด้านการจัดการเรียนการสอนและประเมินผล

2.2.3 ด้านการเตรียมการและพัฒนานุเคราะห์

ขอบเขตพื้นที่หรือสภาพภูมิศาสตร์ ในการวิจัยครั้งนี้จะศึกษาความคิดเห็นของ ผู้บริหาร ผู้จัดการสถานประกอบการและอาจารย์ผู้สอนในเขตสถาบันอาชีวศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขต 2 มี 3 จังหวัด 16 สถานศึกษา

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

1. **ความคิดเห็น** หมายถึง ความรู้สึกเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยต่อหน้าที่ของสถานศึกษาที่กรมอาชีวศึกษากำหนดขึ้นในการจัดการศึกษาระบบทวิภาคี ใน 3 ด้าน

2. **ผู้บริหาร** หมายถึง ผู้อำนวยการ ผู้ช่วยผู้อำนวยการทั้ง 4 ฝ่าย ของสถานศึกษา ที่กรมอาชีวศึกษาแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง ในสถาบันอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือเขต 2

3. ผู้จัดการสถานประกอบการ หมายถึง ผู้รับผิดชอบในกิจการ บริษัท โรงงาน ห้างหุ้นส่วน จำกัด ที่รับนักศึกษาเข้าฝึกงานหลักสูตรทวิภาคีที่อยู่ในเขตสถาบันอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือเขต 2
4. สถานประกอบการ หมายถึง บริษัท โรงงาน ห้างหุ้นส่วนจำกัด ที่รับนักศึกษาเข้าฝึกงานในหลักสูตรทวิภาคี ในสถาบันอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือเขต 2
5. หลักสูตร หมายถึง ส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดแผนการเรียน โดยร่วมวางแผนกับสถานประกอบการ
6. การเตรียมและพัฒนาบุคลากร หมายถึง การวางแผนการสรรหา การคัดเลือก การส่งเสริมให้แก่บุคลากร
7. การจัดการเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการบริหารงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน ให้เป็นไปตามหลักสูตร
8. การจัดการอาชีวศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษาโดยความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา และสถานประกอบการ เป็นไปตามหลักสูตร
9. วุฒิการศึกษา หมายถึง วุฒิที่ได้รับจากการศึกษาชั้นสูงสุด
10. ประสบการณ์ในหน้าที่ หมายถึง ระยะเวลาที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่
11. บทบาทหน้าที่ในปัจจุบัน หมายถึง หน้าที่ของผู้บริหารที่ปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน
12. การศึกษาระบบทวิภาคี หมายถึง ความร่วมมือในการจัดอาชีวศึกษาร่วมกันระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ โดยสถานศึกษาจะเป็นผู้สอนวิชาทฤษฎีและสถานประกอบการจะเป็นผู้ฝึกสอนภาคปฏิบัติ
13. อาจารย์ผู้สอน หมายถึง ผู้ดำเนินการสอนที่ปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษาและสถานประกอบการ รวมทั้งผู้บริหาร ผู้จัดการสถานประกอบการ

ประโยชน์ที่จะได้รับ

ได้ข้อสนเทศให้ผู้บริหาร ผู้จัดการสถานประกอบการและอาจารย์ผู้สอน ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและผู้ที่สนใจได้นำไปพิจารณาปรับปรุงการดำเนินงานระบบทวิภาคี ของสถาบันอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือเขต 2 หรือสถาบันศึกษาอื่น ๆ ที่มีรูปแบบการจัดการศึกษาที่คล้ายคลึงกัน